

PNRR nu este despre taiere de panglici, dar despre ce?

Când un stat are cheltuieli cu pensiile și salariile în sistemul public în jur de 90% din resursele bugetare pe care le strânge din taxe și impozite, nevoia de reforme structurale devine indiscutabilă. Nu pot exista dezvoltare și modernizare fără investiții, iar România a cheltuit în jur de 5-6% din PIB în acest scop, în ultimii ani, cam de cinci ori mai puțin decât pe salarii și pensii. Dacă auziți tot mai des că fără banii UE și fără reformele din PNRR vom avea reale dificultăți nu doar bugetare, ci economice anul viitor, reflectați la aceste cifre și la toate clasamentele care plasează țara noastră pe ultimele locuri în Europa la multe capitole - de la infrastructură până la sănătate sau alfabetism funcțional.

PNRR este văzut ca un proiect de țară pentru că înseamnă mai mult decât o oportunitate de a atrage cele 29 miliarde de euro alocate, datorită modului în care a fost conceput ca mix între granturi și împrumuturi, mix de reforme și investiții, cu elemente de condiționalitate între investiții și reforme, cu monitorizare granulară prin ținte și jaloane și o durată limitată pentru finalizarea investițiilor.

Până acum, România a încasat circa 6,3 miliarde de euro din PNRR, reprezentând prefinanțarea și prima tranșă, urmând să mai primească alte 2,7 miliarde de euro în septembrie pentru a doua cerere de plată. Însă în 2023 nu a fost depusă nicio cerere de plată din cauza întârzierilor și neîndeplinirii jaloanelor, deși a treia cerere în valoare de 3,14 miliarde de euro ar fi trebuit să fie transmisă Comisiei Europene (CE) încă din primăvară.

Cea mai spinoasă problemă pentru depunerea acestei cereri este reforma pensiilor, iar CE s-a exprimat deja că nu este dispusă să negocieze reformele. Date fiind condițiile actuale, cu amânarea legii pensiilor speciale în parlament și a modificării PNRR pentru introducerea componentei REPOWEREU, se prefigurează întârzierea și pentru a patra cerere de plată care trebuia trimisă în decembrie 2023. Cu alte cuvinte, România are șanse tot mai mici să obțină banii pe care miza în acest an. Am simțit nevoia să dau aceste detalii pentru a pune, astfel, în lumină mecanismul după care funcționează PNRR: decontarea cererilor de plată se face în funcție de reforme fără a ține seama de avansul proiectelor, iar între timp, de la demararea PNRR în toată țara au fost pornite foarte multe proiecte, cu o valoare estimată deja la peste 12 miliarde de euro.

Sunt investiții care vor intra la plată, iar dacă banii din PNRR nu sosesc la timp din cauza jaloanelor/reformelor neîndeplinite, cheltuielile vor trebui suportate de buget, fapt improbabil cu resursele bugetare disponibile. Presiunea bugetară aflată deja la cote de avarie va crește și mai mult într-un context economic fragil - creșterea economică este deja sub previziunile inițiale, la jumătatea lui 2023, așteptându-se să fie în jur de 2% pentru acest an în scenariul optimist.

Însa, așa cum menționam de la început, componenta financiară a PNRR este foarte importantă, dar și mai importante sunt scopul și mecanismul prin care acest scop va fi atins. România a avut în ultimele decenii o creștere economică datorată consumului stimulat și de politicile publice prin creșteri salariale și achiziții de bunuri publice, în timp ce producția nu a fost încurajată sistematic și programatic. Rezultatul este cel pe care îl vedem: o economie bazată pe consum, careia cererea internă nu îi poate face față și care conduce la importuri mari. Deficitul bugetar și cel de cont curent, ambele aflate în creștere îngrijorătoare mai ales după 2020, stau marturie pentru acest model. Însa nu este un model care să aducă dezvoltare sustenabilă și de aici apar decalajele foarte mari și faptul că mulți cetățeni nu resimt creșterea economică, sunt nemulțumiți profund de calitatea vieții, a serviciilor de educație și sănătate, infrastructurii sau mediului. Totodată PNRR contribuie la politica industrială autohtonă preluând matricea conceptuală europeană centrată pe digital și verde. Dar pentru creșterea productivității este nevoie de investiții coordonate de un plan, pe criterii clare și care să aducă beneficii certe pe termen lung.

Astfel ajungem din nou la bani și este evident că România are ca singură sursă finanțarea prin fondurile europene fie sub formă de granturi, fie de împrumuturi cu dobânzi mici, așa cum sunt cele din PNRR - de altfel cel puțin jumătate din investițiile publice s-au făcut din aceste surse după aderare. Acest plan este o mare șansă de a rezolva multe dintre problemele structurale pentru care trebuie multă voință politică și administrativă. Între perspectiva unui an electoral în care toți factorii decizionali vor vrea să nu-și supere electoratul și perspectiva unui buget incapabil să mai susțină cheltuielile actuale, cu riscul de a submina creșterea economică deja aflată pe panta descendentă, guvernul nu va avea deloc o misiune de înviat.

Totuși, oricât de dificile ar fi, marile reforme din PNRR nu pot fi evitate, renegociate, amânate la nesfârșit și este vorba în primul rând de pensiile speciale, de salarizarea publică, de fiscalitate și de guvernanța corporativă, respectiv de companiile de stat, celebrele "gauri negre". Principial, nu am auzit ca cineva să considere că aceste zone nu necesită reforme. Este o realitate tristă că sectorul public a ramas mult în urmă, devenind o frână pentru dezvoltarea economică.

Decalajele economice și nu numai vor fi recuperate în măsura în care va fi implementat PNRR, iar corecția macroeconomică va veni fie treptat, cu măsuri bine administrate, fie brusc dacă vor continua amânările sine die. Era de așteptat, chiar de la momentul inițierii PNRR, că reformele să fie greu de făcut din cauza slăbiciunilor instituționale și administrative, dar și a adversităților politice. Pe lângă necesitatea acestor reforme și a finanțării pentru România, pe care am încercat să le explic, în loc de concluzie aș spune că nu există alternativa blocării sau a ratării PNRR. Odată mecanismul pornit, încercările de a-l opri nu vor face decât să îngreuneze ajustările și transformările care oricum vor veni prin forța împrejurărilor.